

Nemrut Dağı Zirvesindeki Dünya Harikası Kommagene Kralı Antiokhos I'nın Tapınak-Mezarı ve Anıtları

World Wonder At The Top Of Nemrut Mountain
Temple-Tomb And Monuments Of Kommagene King Antiokhos I

Nezih Başgelen

Arkeolog / Editör

Archaeologist / Editor

Adıyaman İli Kahta ilçesi sınırları içindeki Antitoros dağ silsilesine bağlı Ankar Dağları'nın Nemrut (2.150 m.) zirvesinde dünya arkeolojisi açısından eşsiz eserler yer almaktadır. İ.Ö 69-36 yılları arasında hüküm sürmüş Yakın Doğu tarihinin sıradışı kişiliklerinden biri olan Kommagene Kralı Antiokhos I, zirvenin üzerine, kırma taşlardan oluşan yaklaşık 60 m.lik yığma bir mezar tepesi (tümülüs) yaptırmış, bu suni tepenin doğu ve batısındaki teraslarda en uçta kendi olmak üzere, tahtta oturur vaziyette 9 m. yüksekliğinde tanrı heykelleri yaptırmıştır. Tasarım Kral Antiokhos'un düşüncesinin ve iradesinin bir eseridir. Devasa heykeller ve başları Nemrut Dağı ile özdeşleşmiştir. Bu ilginç başlarla çok tanınan ancak az bilinen bir ören yerimizdir. Diğer önemli merkezleri ile birlikte Nemrut Dağı'nda 13.850 hektarlık bir alan 1988 yılında Milli Park ilan edilmiş ve UNESCO'nun "İnsanlığın Kültür Mirası" listesine alınmıştır.

Diğer önemli merkezleri ile birlikte Nemrut Dağı'nda 13.850 hektarlık bir alan 1988 yılında Milli Park ilan edilmiş ve UNESCO'nun "İnsanlığın Kültür Mirası" listesine alınmıştır. At Nemrut (2,150 m) peak of Ankar Mountains, part of Antitaurus mountain range within the borders of district of Kahta of the province of Adıyaman, are unique works in terms of world archeology. Kommagene King Antiokhos I, who was one of the extraordinary personalities of the history of the Near East, who reigned from 69-36 B.C., has had a burial mound (tumulus) of approximately 60 m, made up of crushed stones, built on the peak, and had 9 m high god statues built on the terraces on the east and west of this artificial mound in position sitting on the throne, his own statue placed at the end. The design is a work of Antiokhos's ideas and will. The giant statues and heads have become identified with Nemrut Mountain. This is an archaeological site of our country identified with these interesting heads but actually the public knows little about it. An area of 13,850 hectares was declared a national park in 1988 in Nemrut Mountain together with other important settlements and was taken in UNESCO's "Cultural Heritage List".

Kuzeybatıdan Nemrut Dağı Tümülüsü, Doğu ve Batı teraslarının havadan görünümü.

Aerial View of Mount Nemrud Tumulus, the East and West Terraces from North West

Doğu Terası

Doğu Terası, Antiokhos I tarafından yaptırılan üç terasın en görkemli ve bütünlüğünü korumuş olanıdır. Kayalığın düzeltilmesiyle oluşturulmuş 20 x 60 m. ölçülerinde bir avluyu, kuzeyde ve güneyde Antiokhos'un anne ve baba tarafından soyunu gösteren Hellen ve Pers "atalar galerisini" oluşturan kabartmalı stellerin konulduğu taş yuvalar dizisi, doğu uçta basamaklı bir sunak, batıda tanrı tahtları ve arslan-kartal heykelleri çevrelemektedir. Tahtlara oturan dev heykel gövdelerinin tümü sağlam durumdadır. Her biri yaklaşık 7-8 ton ağırlığındaki büyük taş blokların işlenip üst üste konulmasıyla parça parça yapılmış bu tanrı heykelleri, iki terasta da aynı sırayla dizilmiştir. Soldan sağa, Tanrı-Kral Antiokhos I'in kendisi, yanında ülkenin Ana Tanrıçası (Argande) Kommagene, tam ortada

The East Terrace

The East Terrace is the one among the three terraces built by Antiokhos I, which is the most magnificent and which has preserved its integrity. A yard of 20 x 60 m. formed by leveling of rocks is surrounded in the north and in the south by stone sockets in which relieved steles forming the "gallery of ancestors", a stepped offering ground on the east end and god thrones and lion-eagle sculptures in the west. All giant statue bodies sitting on thrones are intact. These god statues made in pieces by processing and putting on top of each other, of large stone blocks each weighing approximately 7-8 tons, are lined up in the same order in both terraces. From left to right are God King Antiokhos I himself; next to him is the Mother Goddess of the State (Argande) Kommagene, right in the middle is Head

Baştanrı Zeus-Oromasdes, onun yanında Apollon-Mithras ve en sağda Herakles-Artagnes yer almaktadır. Bu heykel sırasının önünde, yapıldığı dönemde aynen Batı terasındakiler gibi, selamlaşma kabartmalarının yer aldığı, kazılarda bulunan parçalardan anlaşılmalıdır. Bu heykellerin her iki yanında da krallığın sembolleri olarak, koruyucu kartal ve arslan heykelleri simetrik olarak, bulunmaktadır. Göklerin en büyük tanrısı Zeus-Oromasdes'in heykeli, grubun tam ortasındadır. Hiyerarşik üstünlüğüne uygun olarak, yanındaki tanrılara göre daha büyük yapılmıştır. Tahtının ilk basamağı da, diğer tanrıların tahtlarının en alt basamağından yüksektir. Zeus'un başı, avlunun güneybatı köşesine yakın bir yerde dikine olarak durmaktadır. Çene bölümü kırılmıştır. Başında, tepesi öne eğik duran "diadem"li bir Pers "tiara"sı vardır. Diademin üzerindeki şimşek kabartmaları Zeus'un başını

God Zeus-Oromasdes, next to him is Apollo-Mithras and on the very right is Herakles-Artagnes. It was deduced from pieces discovered in excavations that dexiosis (greeting) reliefs stood in front of this row of statues, just like in the West Terrace, in the period when they were built. There are symmetrical protective eagle and lion sculptures on either side of these statues as symbols of the Kingdom.

The statue of the greatest god of heavens, Zeus-Oromasdes, is right in the middle of the group. It was constructed in a larger size compared to the gods beside him in line with his hierarchical superiority. The first step of his throne is also higher than the lower step of the thrones of other gods. Zeus's head stands vertically at a site close to the south-western corner of the yard. The chin part is broken. There is a Persian "tiara" with "diadem" on his head with the top in inclined position. The

diğerlerinden farklı kılmaktadır. Sakalları tüm yüzünü örtmektedir. Sol elinde tuttuğu ilgin ağacı demetinin (barsom), Pers-Mithra dininin kurban törenlerinde önemli bir rolü vardır ve yakılan kutsal ateşi sembolize etmektedir. Zeus'un sol tarafındaki figür Apollon-Mithras-Helios-Hermes'e aittir. Hellen Güneş Tanrısı (Helios) burada, Pers Işık Tanrısı ve Ahura Mazda (Oromasdes)'nin yardımcısı Mithra ile birleştirilmiştir. "Dualara kulak veren" tanrı Apollon'un başı da avluda, heykelinin hemen dibindedir. Başlığını (tiara) oluşturan parçalar ise, 1998 yılında başının üzerine konulmuştur. Apollon'un omzunu oluşturan blok da düştüğü yerde tahtının hemen altında, ilk araştırmalardan günümüze basamakların üzerinde aynı yerde durmaktadır. Apollon'un başı ve yüksek Pers tiarası iki ayrı bloktan oyularak, ortadan 20 cm. çapında aynı taştan yuvarlak bir pimle birbirine tutturulmuştur.

lightening reliefs on the diadem make Zeus's head different from others. His beards cover the whole face. The barsom he holds in his left hand has a significant role in the sacrificial rituals of Persian-Mithra religion and symbolizes the started sacred fire. The figure on the left side of Zeus belongs to Apollo-Mithras-Helios-Hermes. Hellenic Sun God Helios has been merged here with Persian Light God and assistant to Ahura Mazda (Oromasdes), Mitra. The head of God Apollo "listening to prayers" is right next to its statue in the yard. The pieces forming his headwear (tiara) have been placed on his head in 1998. The block forming Apollo's shoulder is also right under his throne, standing in the same place on the steps since first explorations until the present. Apollo's head and his high Persian tiara have been carved out of two separate blocks and were attached at the center by a round pin from the same stone which is 20 cm in diameter.

Nemrut Dağı Doğu Terası, tanrı tahtları ve başları ile tümülüs zirvesi.

Mount Nemrut East Terrace, god thrones and busts and tumulus peak

Nemrut Dağı Batı Terası, genel görünümü (1977).
Mount Nemrut West Terrace, overall view (1977).

Zeus'un sağında (kuzeyde) Kommagene ülkesinin tanrıçası oturmaktadır. Aynı tanrıçanın bölgedeki diğer yazıtlarda Tanrıça Argande olarak adlandırıldığı görülmektedir. Kommagene Krallığı'na özgü bir tanrıçadır. Nemrut Dağı'ndaki heykel ve selamlaşma kabartmalarda tasvir edilmiş tek kadın figürüdür. Bunun yanısıra Tanrıça Kommagene, 1960'ların başına değin Nemrut zirvesinde başı omuzları üzerinde hiç bozulmamış şekilde duran tek heykeldir. 1960'larda gövdesi define arama nedeniyle parçalanınca başı arkaya

düşmüştür. 2000'lere kadar orada kalan baş, 2002'den sonraki çalışmalar sırasında avluda heykelin önüne dikilmiştir. Ayağında uzun çizmeler ve üzerinde bir himation vardır. Sol elinde içi meyve ve çiçek dolu bir çelenk, sağ elinde de, bir kısmı kucağına düşmüş meyve dolu bir sepet ile bereket boynuzu (cornucopia) tutmaktadır. Kral Antiokhos'un heykeli, grubun güney ucundadır. Diğer erkek figürlerinde görülen Pers çizmeleri giymiş ve Zeus'la Apollon gibi sol elinde bir ılıgın demeti (barsom) tutmaktadır. İlk araştırmalar sırasında

(Humann ve Puchstein) en güney uçtaki bu heykelin başının olmadığı, kaybolduğu belirtilmiştir. Gövdenin tamamlanmadığı da sanılmıştır. Ancak, 1953-1956 yılı Theresa Goell kazılarında, tanrı tahtlarının arkasında kırma taşların örttüğü kesimde yapılan kazılarda, heykelin başı tepeden inen çakılların altında bulunmuştur. Antiokhos'un başında, diademi ve kurdeleleri olan beş uçlu tiarası bulunmaktadır. Başın genel hatları olmasına karşın, detayların işlenmediği görülmektedir.

To the right (north) of Zeus sits the Goddess of Kommagene. It is observed that the same Goddess is called Goddess Argande in other scriptures in the area. She is a goddess specific to the Kingdom of Kommagene. She is the only woman figure depicted in the statues and dexiosis reliefs in mount Nemrut. Goddess Kommagene stood with her head intact on her shoulders at the peak of Nemrut until 1960s but her head fell backwards when her torso was fragmented for treasure hunting in 1960s. The head, which stood there

until 2000s, was erected in front of the statue in the yard during the works after 2002. She has long boots on her feet and wears a himation. In her left hand is a wreath full of fruits and flowers and in her right hand, she holds a basket full of fruits, some of which fallen on her lap, and the horn of plenty (cornucopia). The statue of King Antiokhos is at the southern tip of the group. He wears Persian boots as seen in other male figures and holds a barsom in his left hand, just like Zeus and Apollo. The first reports on Nemrut by Humann

ve Puchstein indicated that the head of this statue was missing and it was thought that the figure had been left unfinished. However, in the Theresa Goell excavations of 1953-1956, the head of the statue was discovered among the gravel falling down from the hill in the section covered by crushed stones behind the god thrones. Antiokhos's head is adorned by a five-tipped tiara with a diadem and ribbons. It is observed that the details of the head were not carved.

2002'den sonraki çalışmalarda onun da başı avlu üzerinde heykel gövdesinin önüne konulmuştur. Tanrı heykellerinin kuzey ucunda Herakles-Artagnes-Ares yer almaktadır. Herakles diğerleri gibi tümüyle giyimlidir ve sol elinde lobutunu tutmaktadır. Heykelin başı avlunun kuzey tarafında Apollon'un başı yanında dik olarak durmaktadır. Zeus gibi sakalları vardır, ama ondan farklı bir diadem takmakta ve Kommagene'ye özgü bir başlık (tiara) giymektedir. Tanrı heykelleri her iki tarafta tahtların ilk basamağıyla aşağı yukarı aynı hizada, alçak ve uzun bir kaideyle son bulmaktadır. Her iki uçtaki bu platformların üzerinde koruyucu kartal ve aslan heykelleri tanrı heykelleri ile aynı yöntemle parça parça bloklar halinde yapılmıştır. Ancak, güney uca Antiokhos heykelinin yanındaki grup tamamen dağılmıştır. Kuzey uçtaki kartalın gövde parçaları durmaktadır. Tanrı tahtlarının kaidelerini oluşturan taş bloklarının arka yüzlerinde 237 satırlık Antiokhos tarafından yazılmış kült yazıtı (nomos) bulunmaktadır.

The head of the statue was put on top of the statue's torso after 2002. At the north end of the row of deities lies Herakles-Artagnes-Ares. Herakles is fully dressed like the others and holds a club in his left hand. His head is set upright near the bust of Apollo at the north end of the court. He is bearded like Zeus but he has a diadem unlike Zeus's and wears a head gear (tiara) specific to Kommagene. God statues end with a low and long base almost level with the first step of the thrones on each side. There are guardian, eagle and lion sculptures on these platforms at the two ends made of pieces of blocks by the same method as god statues. However, the group next to the Antiokhos statue in the southern end is broken. The torso pieces of the eagle in the north end remain. There is a cult scripture (nomos) written by Antiokhos consisting of 237 lines on the back sides of the stone blocks forming the bases of god thrones.

Batı Terası, arslan, kartal, beş uçlu krallık tiarasıyla kral Antiokhos I başı
West Terrace, lion, eagle, bust of King Antiochos I with five-tipped royal tiara

Batı Terası, şimşek sembolleriyle süslü diademiyle tanrı Zeus-Oromasdes başı
West Terrace, bust of God Zeus-Oromasdes with diadem adorned with lightning symbols

Kuzey Terası

Doğu ve Batı terasları arasında, "Kuzey Terası" olarak adlandırılan sahada, Antiokhos I'in, atalarının resimleriyle süslemek üzere hazırlattığı, kumtaşından elli yedi taş stel, bugün üzerleri işlenmemiş olarak, büyük çoğunluğu kırılmış halde yerde yatmaktadır. Stellerin üzerinde durduğu taş yuvaların oluşturduğu duvar 86 m. uzunluğundadır.

The North Terrace

In the area called "The North Terrace" between the east and west terraces, lie fifty-seven stone steles which Antiokhos I had prepared to be un decorated with the figures of his ancestors made of sandstone, most of them in broken state. The wall formed by the stone sockets the steles stand on is 86 m long.

Batı Terası

Teras avlusunun doğusunda tanrı tahtları, Antiokhos'un Pers atalarına ait kabartmalı stel yuvaları güneyde, Hellen atalarına ait olanlar ise batıda yer almaktadır. Pers atalarına ait sağlam durumdaki dört adet kabartma, güneydeki stel yuvalarının arkasında kayalığın üzerinde bulunmaktadır. Batı Terasi'ndeki tahta oturan heykeller, çok ufak detaylar hariç, Doğu Terasi'ndeki heykel dizisinin birebir aynısı olarak yapılmıştır. Taht tabanlıklarını oluşturan taş bloklarının arkalarında (doğu taraf), büyük kült yazıtı da aynen tekrarlanmıştır. Tahtlarında oturan tanrıların gövdelerini oluşturan blokların hemen hemen hepsi, büyük ihtimalle depremler sonucu dağılmış, yığın halinde avlu tabanına yayılmıştır. Mimari yapıları da, diziliş sıraları da, Doğu Terasi'ndakilerle aynı şekilde yapılmıştır. Antiokhos'un yanında Tanrıça Kommagene oturmuştur. Baş, Antiokhos'un başının yanındadır. Elbisesi, Doğu Terasi'nde bulunan heykelindeki elbisesinin aynısıdır. Tahtında oturan Zeus yine tam ortada yer almaktadır. Sakalı, bıyığı ve yüksek bir Pers tiarası vardır. Zeus'un güneyindeki Apollon'un diğerlerinden biraz daha büyük yapılmış başı Zeus'un tahtının önünde, dikine durmaktadır. Diademi daire ve eşkenar dörtgen şekilleriyle süslenmiştir. Tanrı heykelleri dizisinin güney ucundaki Herakles-Artagnes-Ares'in başı gövdesinden epeyce uzakta, avlunun ortasına yakın bir yerdedir. Doğu Terasi'nde olduğu gibi yine sakallı ve sol eliyle tuttuğu lobutu ile canlandırılmıştır. Tanrı tahtlarının iki yanında duran koruyucu arslan ve kartal heykelleri de büyük ölçüde hasar görmüş ve dağılmıştır. Doğu Terasi'nde olduğu gibi, burada da kartal ve arslan heykellerinin iki yanda ortak bir kaide üzerinde durduğu anlaşılmaktadır. Kartal heykellerinin başları doğudakilere nazaran daha iyi durumdadır. Tanrı başları gibi daha ustaca etkili bir tarzda biçimlendirilmişlerdir. Batı ve Doğu teraslarındaki heykel başlarının yapımında görülen üslup farklılıkları, bu eserlerin farklı heykeltıraşlar tarafından yapılmış olduklarını göstermektedir. Batı terasındaki heykel başlarının görünümü daha canlı ve işçilikleri daha başarılıdır.

Batı Terası, Pers stili başlığıyla Herakles-Artagnes başı.

West Terrace, bust of Herakles-Artagnes with Persian style head gear

The West Terrace

In the east of the terrace yard lie god thrones, the relieved stele sockets of Persian ancestors of Antiokhos lie in the south and those of his Hellenic ancestors lie in the west. The four reliefs of Persian ancestors which are intact stand on top of rock behind the stele sockets in the south. The enthroned statues at the west terrace are made exactly the same as the row of statues in the East Terrace, save minor details. The great cult scripture is repeated in the same manner at the back sides of the stone blocks (east side), forming the throne bases. Almost all of the block forming the torsos of the enthroned gods have been broken, lying on the floor in piles, most probably due to earthquakes. The architectural compositions and their sequence are the same as those in the East Terrace. Goddess Kommagene sits beside Antiokhos. Her head is next to Antiokhos's head. Her dress is the same as the one in her statue in the East Terrace. Enthroned Zeus is again right at the center. He is bearded, moustached

and wears a high Persian tiara. The Apollo, south of Zeus stands upright with his head in front of Zeus's throne is made larger than the others. Its diadem is decorated with circles and parallelograms. The head of Herakles-Artagnes-Ares at the south end of the row of deities is at a location near the middle of the yard, quite far from its torso. Again, like in the East Terrace, he is bearded and holds a club in his left hand. The guardian lion and eagle figures standing on either side of god thrones are damaged and scattered around. It is believed that like in the east terrace, the eagle and lion figures stood on a common base on two sides here, too. The heads of the eagle figures are in better shape than the ones in the east. They are shaped more masterfully like the heads of gods. The differences in style observed in the making of the busts in the west and east terraces indicate that these pieces were made by different sculptors. The appearance of the busts in the West Terrace is more lively and they have better workmanship.

Selamlaşma Kabartmaları (El Sıkışma-Deksiosis Sahneleri)

Batı Terası'ndaki heykel dizisinin kuzey ucunda Kral Antiokhos I'in Tanrıça Kommagene, Tanrı Zeus-Oromasdes, Tanrı Apollon-Mithras ve kahraman Herakles ile selamlaşma (el sıkışma-deksiosis) sahnelerini gösteren kumtaşından kabartmalar bulunmaktadır. Gerçek boyutlardan biraz daha büyük yapılmış figürlerin, vücutları öne dönük, başları ise profilden görünmektedir. Kommagene'nin Ana Tanrıçası, kıvrımlı Hellenistik dönem kıyafeti ile meyve, çiçek ve calathus'dan oluşan taçıyla canlandırılmıştır. Sol elinde bir çelenk tutmaktadır ve sağ eliyle kral

Antiokhos'a üzüm sunmaktadır. Bu kabartmaya ait parçalar bugün Adıyaman müzesinin deposundadır. Işık tanrısı Apollon-Mithras, Pers tarzı giyinmiştir ve sol elinde ılgın demeti (barsom) tutmaktadır. Yüksek başlıklı, Pers tipi, ucu öne dönük tiarası, taht heykellerindeki başlığın aynısıdır. Apollon-Mithras'ın başının ve omuzlarının arkasında bir hale ve çepeçevre başından yayılan güneş ışınları vardır. Kral Antiokhos'u tanrılar göğünün yöneticisi Zeus-Oromasdes ile gösteren stel, diğerlerinden daha büyük yapılmıştır. Zeus-Oromasdes aslan ve kartallarla süslü bir taht üzerinde oturmaktadır. Ayaklarının altında bir tabure bulunmaktadır. Sol elinde asası ve başında Pers tiarası vardır. Güneş Tanrısı'ndan farklı olarak üzerinde, Hellen kıyafetiyle Pers karışımı bir giysisi vardır. Herakles-Artagnes ise, klasik heykel anlayışına uygun olarak çıplak olarak tasvir edilmiştir. Sol kolunda bir aslan

postu vardır ve eliyle lobutunu tutmaktadır. Kıvrık saçlarına asma yapraklarından bir taç takılmıştır. Antiokhos tüm sahnelerde, başında krallara has beş uçlu tiarası, sol elinde krallık asasıyla tören kıyafeti içinde gösterilmiştir. Selamlaşma kabartmalarının da iki tarafında kumtaşından daha küçük boyutta yapılmış koruyucu kartal ve aslan heykelleri yer almaktadır. Aslan horoskopu ile Antiokhos I'in tanrılarla selamlaşmasını gösteren arkaları yazıtlı kumtaşından kabartmalar, önlerindeki sunu masalarıyla oldukça sağlam durumda 1883'teki çalışmalarda gün ışığına çıkarılabilmektedir. 1984'te Prof. Karl Dörner'in onarması ve ayağa kaldırmasına değin bu selamlaşma kabartmaları yerde her türlü tahribe açık bir şekilde kaldığından dolayı pek çok orijinal bölümü yok olmuştur.

Greeting Reliefs (Greeting-Dexiosis Scenes)

At the far northern end of the row of deities in the West Terrace; there are sandstone reliefs depicting Antiokhos I, greeting the Goddess of Kommagene, God Zeus-Oromasdes, God Apollon-Mithras and Herakles. The torsos of the figures, which are made a little larger than natural sizes, are turned towards the front but their heads are seen from the profile. The Mother Goddess of Kommagene is depicted in a Hellenistic period garment, with a crown with fruits, flowers and calathus. She holds a wreath in her left hand and offers grapes to King Antiokhos with her right hand. The pieces from this relief is in the storeroom of Adıyaman Museum today. Light God Apollon-Mithras is dressed in Persian style, holding barsom in his left hand. His Persian-type high tiara, with the tip towards the front, is the same as the head gear in enthroned statues. There is a halo around the head and shoulders of Apollo-Mithras with sunlights radiating all around from his head. The stele, depicting King Antiokhos with the ruler of the Heaven of Gods, Zeus-Oromasdes, is larger than others. Zeus-Oromasdes sits on a throne adorned with lions and eagles. There is a stool under his feet. There is a scepter in his left hand and a Persian tiara on his head. Unlike Son God, he has an outfit which is a mixture of Hellenic and Persian. Herakles-Artagnes, on the other hand,

is depicted nude in line with the classical statue concept. He has a lion's hide on his left arm and holds his club in his hand. A wreath made of grape leaves is around his curly hair. Antiokhos is depicted in all scenes with the five-tipped tiara on his head with the scepter of royalty in his left hand in ceremonial clothes. There are guardian eagle and lion figures made of sandstone on either side of dexiosis reliefs in smaller sizes. The lion horoscope and the sandstone reliefs with scriptures on their back depicting Antiokhos I's greeting the gods have been unearthed in 1883 in quite intact form with the offering platforms in front of them. Since these dexiosis reliefs set on the ground exposed to destruction until being repaired and erected by Prof. Karl Dörner in 1984, many original parts have been destroyed.

Batı Terası, kral Antiokhos I'in tahtında oturan Zeus-Oromasdes ile selamlaşması. West Terrace, greeting of enthroned Zeus-Oromasdes by King Antiokhos I

Batı Terası, Pers stili başlığıyla Apollon-Mithras başı. West Terrace, bust of Apollon-Mithras with Persian style head gear

Batı Terası, bereket sembolü başlığıyla tanrıça Kommagene. West Terrace, Goddess Kommagene with her bountifulness symbol head gear

Arslanlı Horoskop

Selamlaşma kabartmaları ile Antiokhos I'in heykeli arasında ünlü aslanlı kabartma bulunmaktadır. Kabartmanın zemininde ve aslanın gövdesinde ondokuz yıldız yer almaktadır. Aslanın göğsü üzerinde hilal biçimli ay ile üç gezegenin,

Jüpiter, Merkür ve Mars'ın birleşmesi gösterilmiştir. İ.Ö. 62 yılının 7 Temmuz'u olarak yorumlanan bu birleşim kimi araştırmacılara göre Antiokhos'un tahta çıkış tarihini kimilerine göre de Nemrut Dağı tümülüsünün gösteren bir horoskopdur. Osman Hamdi Bey'in 1883 yılındaki kazıları sırasında sapaşağlam bulunan ve aynı yıl C.

Humann tarafından kalıbı alınan bu eşsiz eser, uzun yıllar ne yazık ki olduğu yerde hiçbir koruma tedbiri alınmadan bırakılmıştır. Sert doğa şartlarının etkisi yanısıra bilinçsiz ziyaretçilerin üzerinde gezinmesi nedeniyle önemli bir bölümü tahrip olmuştur. Bu vurdumduymazlık bugün de devam etmektedir.

The Lion Horoscope

The famous lioned relief stands between dexiosis reliefs and Antiokhos I's statue. Nineteen stars lie on the background of the relief and on the body of the lion. The

alignment of crescent shaped moon and three planets, Jupiter, Mercury and Mars, is depicted on the lion's chest. This alignment, according to certain researchers, is a horoscope showing the date of enthronement of Antiokhos and according to some, it denotes the construction of Mount Nemrut tumulus. This unique work,

discovered by Osman Hamdi Bey in excavations in 1883 in intact form, molded by C. Humann in the same year, was left without any protection in situ over the years. A significant portion has been destroyed due to severe climate and also as uniformed visitors walked on it. This negligence still continues today.

Büyük Kült Yazıtı (Nomos)

"Antiokhos'un Vasiyetnamesi"

Tanrı heykellerinin oturduğu her iki terastaki tahtları oluşturan taş bloklarının arka yüzünde ise bizzat Antiokhos I tarafından kaleme alınmış "vasiyetname" niteliğinde 237 satırlık uzun bir kült yazıtı (nomos) bulunmaktadır. Dev heykellerin arkasındaki kaya kütleleri bir geçit sağlamak amacıyla düzlenmiştir. Kaidelerin arkalarındaki yazıtın okunması için meydana getirilen bu geçit, Kuzey ya da Batı Terası'na uzanan bir yola açılmaktadır. Kommagene kralı Antiokhos I tarafından kaleme alınan büyük kült yazıtı her iki terastaki heykellerin taht kaidelerini oluşturan blokların arka yüzüne hemen hemen eşit iki koloni halinde yazılmıştır. Yazıt, Antiokhos'un aile silsilesiyle başlamaktadır. Sonra kendi kültürünün sonsuzluğa kadar devamını, örf ve âdetlerini ve birbirinin varisi rahiplerle, müzisyenlerle sürekliliğinin sağlanmasını isteyerek

kraliyet mirasından elde edilen gelirlerle bu düzenin ayakta durması için önerilerini yazmıştır. Rahiplerin bu kutsal yeri ziyaret edenlere ziyafetler vermesi ve Nemrut Dağı'na kadar gelemeyenler için krallığı içinde anısını yaşatacak kutsal ziyaret yerleri kurulmasını da istemiştir. Kommagene Kralı Antiokhos I, Nemrut Dağı'nda her iki terastaki vasiyetname niteliğindeki bu yazıtların 36. satırı ve devamında ifade ettiği gibi, bu kutsal alanı, tanrının sevdiği ruhunu Zeus-Oromasdes'in göklerdeki tahtlarına gönderdikten sonra, "ihtiyarlık yaşlarına kadar gayet iyi durumda kalan bedeninin sonsuzluğa kadar huzur içinde yatması" amacıyla yaptırmıştır. Bu vasiyetnamenin uygulanması ve anıtmezarının korunmasından ise "Zaman akışı içinde, bu ülkenin yönetiminin başında olan kişileri" sorumlu tutmuştur. Antiokhos statüsü gereği Kommagene kralı ve bir devlet başkanıdır. O açılan anıtmezarı ile ilgili uygulamalarda defineci mantığıyla hareket ederek sadece çıkacak eserler için mezar

odasını açmayı düşünmek son derece hatalı olacağı gibi pek çok sakıncalı sonuçlar da yaratabilecektir. Antiokhos'un taşlara kazınmış vasiyeti, mezar anıtı ile ilgili yapılacaklar açısından -bu konuda-bugün direkt Cumhurbaşkanımızı ve Başbakanımızı yetkili kılmaktadır. Nemrut dağı anıt mezarı da aynen, Fatih'in, Kanuni'nin Türbeleri ya da Cumhuriyetimizin Kurucusu aziz Atatürk'ün Anıtkabiri gibi özel bir konumdadır. Yapılacak projelerde de bu durum göz önünde tutularak çok daha hassas hareket edilmelidir. Ancak bugüne kadar izlediğim çalışmaların seyiri ve niteliği, Nemrut Dağı anıtlarının geleceği ve özgün yapısıyla korunması açısından ciddi kaygı uyandırmaktadır. Özellikle 2000'li yıllarda yapılan müdahaleler ve tartışmalı uygulamalarla Nemrut Dağı'nın büyüğü büyük ölçüde kaybolduğu izlenmektedir. Ülkemiz dünya harikası bu eşsiz kültür mirasını koruyamama ve önemine uygun şekilde düzenleyememe ayıbı ile karşı karşıyadır.

The Holy Edict (Nomos)

"Antiokhos's Will"

On the backs of the stone blocks forming the thrones in either terrace the God statues sit on lies a 237-line long edict authored by Antiokhos I himself, which serves as a "will". The rock mass behind the giant statues was leveled to form a crossing. This crossing, created to allow the scripture on the back of the bases to be read, opens to a path extending to

the north or west terraces. The holy edict authored by King of Kommagene, Antiokhos I, is carved in two equal columns across the throne bases. The edict starts with Antiokhos's genealogy. He then advises that the income from royal property should be used for the benefit of the kingdom and that hereditary priests, musicians maintain their traditions and customs. He also commands his followers to establish local sanctuaries throughout the kingdom for those who cannot visit Mount Nemrud and

wants the priests to offer feasts for visitors. As he stated in line 36 and following lines of these texts that serve as a will on the two terraces on Mount Nemrud, Kommagene King Antiokhos I has built this sanctuary so that after his spirit goes to Zeus-Oromasdes's thrones in heavens, "his body who remained in good shape until his old age lies in peace for eternity". He holds "the rulers of the country as time goes by" responsible from execution of this will and preservation of his monument grave. Due to his status,

Antiokhos is the king of Kommagene and a king of state. Therefore, to think of opening the grave chamber just for the artifacts to be discovered, acting with the logic of a treasure hunter, would be very wrong and may lead to major problems. The will of Antiokhos engraved on stones today directly authorizes our President and Prime Minister in respect of what is to be done on the monument tomb. The Mount Nemrut monument tomb has a special status just like Mehmet the Conqueror's, Suleiman the Magnificent's tombs or the Monument Tomb of beloved Atatürk, the founder of our Republic. In any

projects, one must act much more sensitively considering this situation. But the course and nature of the work done so far that I have observed gives me concern in respect of the future and conservation in their original form of Mount Nemrut monuments. It is observed that the magic of Mount Nemrut is largely lost due the interventions made in 2000s and controversial practices. Our country faces the shame of not being able to conserve the heritage of this unique world wonder cult and not to regulate it befitting its importance.

Nemrut Dağı Doğu Terası, Antiokhos I'nin vasiyetnamesinin başlangıç bölümü.
Mount East Terrace, starting part of Antiokhos I's will

Kaynakça / Bibliography

Başgelen, Nezih

- 1995 Güneşin Bahçesi Anadolu, İstanbul.
- 1996 Anatolia, The Garden of Sun. İstanbul.
- 1996 Kommagene/Nemrut, İstanbul. Archaeology and Art Publications.
- 1996 "Nemrut Dağı'nın Keşfi", Art Decor, 36: 78-82.
- 1996 "Nemrut Dağı-Kommagene'de Dünden Bugüne Tahribatlar", Arkeoloji ve Sanat Dergisi, 74: 18-20.
- 1997 "Nemrut Dağı'nın Yüzü Asıldı", Art Decor, 52/53: 144- 148.
- 1998 Tanrılar Dağı Nemrut / Nemrut: Mountain of the Goods, İstanbul.
- 2000 Havadan Nemrut, İstanbul.
- 2004 Nemrut Dağı, Keşfi, Kazıları, Anıtları, İstanbul.

Dörner, Friedrich Karl

- 1953 "Die grosse Königsinschrift von Kommagene", Die Umschau 53.5: 143-46.
- 1969-70 "Kommagene: Forschungsarbeiten von 1967 bis 1969", Istanbuler Mitteilungen 19/20: 255-88.
- 1981 Kommagene: Götterthron und Königsgräber am Euphrat, Lübbecke: Bergisch Gladbach.
- 1987 Der Thron der Götter auf dem Nemrut Dağ: Kommagene, das grosse archäologische Abenteuer in der östlichen Türkei. 2d ed. Lübbecke: Bergisch Gladbach (rev. of Dörner 1981).
- 1990 Nemrut Dağı'nın Zirvesinde Tanrıların Tahtları. (çev. Vural Ülkü) Ankara.

Goell, Theresa B.

- 1957 "The Excavation of the Hierotheseion of Antiochus I of Commagene on Nemrut Dagh (1953-1956)," Bulletin of the American Schools of Oriental Research 147: 4-22.
- 1969 "The Nemrut Dagh (Turkey) Geophysical Surveys of 1964", National Geographic Society Research Reports, 1964 Projects, 61-81.

Goell, Theresa B.,-Friedrich Karl Dörner

- 1955 "The Last Resting-Place of Antiochus I, King of Kommagene: The Colossal Statuary of a Fantastic Mountain-top Burial Monument", Illustrated London News 226 (June 18): 1094- 97.
- 1956 "The Tomb of Antiochus I", Scientific American 195.1: 38-44.

Hamdy Osman Bey-Osgan Effendi

- 1883 Le tumulus de Nemroud-Dagh: voyages, description, inscriptions, Constantinople: Péra, Loeffler.
- 1987 Reprint (ed. Nezih Başgelen) Archaeology and Art Publications, İstanbul.
- Humann, Karl-Otto Puchstein
- 1890 Reisen in Kleinasien und Nordsyrien. 2 vols., text and atlas, Berlin: Reimer.

Sanders, Donald H, ed.

- 1996 Nemrut Dağı. The Hierotheseion of Antiochus I of Commagene, Winona Lake, Indiana.

Şahin, Sencer-Jörg, Wagner

- 1989 "Das Grabmal von König Antiochos I von Kommagene auf dem Nemrut Dag", Antike Welt 20: 55-58.

Wagner, Jörg

- 1988 Kommagene - Heimat der Götter, Dortmund.
- 2000 (Hrsg.) Göttkönige am Euphrat. Neu Ausgrabungen und Forschungen im Kommagene, Mainz am Rhein.